DOI :https://doi.org/10.5281/zenodo.14915047 ମୂଳ ପ୍ରବନ୍ଧ

ପରମ୍ପରା ଓ ଆଧୁନିକତା: ଏକ ଦୃଷ୍ଟିପାତ

ମନୋରଞ୍ଜନ ବିଷୋୟୀ

ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର :

ଅତୀତ ପ୍ରତି ଏକ ବିହ୍ୱଳ ସଂପୃକ୍ତିକୁ ପରମ୍ପରା ଏବଂ ଏହି ବିହ୍ୱଳ ଚେତନାର ବିକାଶ ଧାରାରେ ଏକ ମୋହମୁକ୍ତ ବୌଦ୍ଧିକ ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ଆଧୁନିକତା କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ । ସଂକ୍ଷେପରେ କହିଲେ ପରମ୍ପରାର ଏକ ବିକଶିତ, ମୋହମୁକ୍ତ, ପ୍ରାମାଣିକ ତଥା ମୁକ୍ତ ଅନ୍ୱେଷାର କ୍ଷେତ୍ର ହେଉଛି ଆଧୁନିକତା । ଅନେକ; ଆଧୁନିକତାକୁ ପରମ୍ପରାହୀନ ପରମ୍ପରା ଭାବରେ ଚିତ୍ରଣ କରିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବ ପକ୍ଷେ କହିବାକୁ ଗଲେ ପରମ୍ପରାହୀନ ପରମ୍ପରା ଆଧୁନିକତା ନୁହେଁ । ବସ୍ତୁତଃ ପରମ୍ପରାପ୍ରତି ଏକ ସଚେତନ ପୁନଃ ମୂଲ୍ୟାୟନ ଏବଂ ପୁନଃ ଅନୁଧ୍ୟାନର କ୍ଷେତ୍ର ହେଉଛି ଆଧୁନିକତା ।

ପ୍ରମୁଖ ଶବ୍ଦାବଳୀ :

ମୁକ୍ତ ଅନ୍ୱେଷା, ପରମ୍ପରା ପ୍ରତି ଏକ ସଚେତନ ମୂଲ୍ୟାୟନ, ଅତୀତର ଇତିବୃତ୍ତ, ମାଟିର ମୋହ, ସମୟର ଆହ୍ୱାନ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆକାଂକ୍ଷା, ରୁଚିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ପରମ୍ପରାର ନବୀକରଣ, ଜାତିର ମାନସିକତା, ମୌଳିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ।

ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଧାରାବାହିକ ଭାବରେ ମାନବ ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀର ଅଂଶ ଭାବରେ ସାଉଁଟି ନେଇଥିବା ଅନୁଭୂତି ଓ ଅଭିଜ୍ଞତାର ପୁଂଜିକୁ ଆଧାର କରି ପରମ୍ପରା 'ସଂସ୍କୃତି' ଭାବରେ ପରିଚିତ ହୁଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାନବଗୋଷ୍ଠୀର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆଚରଣବିଧି ରହିଥାଏ । ଜନ୍ମ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ମାନବ ଏହାକୁ ଅନୁକରଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବାଧ୍ୟ ହୁଏ । ଏହାର ପରିସର ମଧ୍ୟ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତରେ କହିଲେ- ମାନବୀୟ ଉତ୍କର୍ଷ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀକୁ 'ସଂସ୍କୃତି' କୁହାଯାଏ । ଏହା ସହ ଧାରାବାହିକ ନିତ୍ୟ ଆଚରଣର ପରିମାର୍ଜିତ ପରିଭାଷାକୁ ସଂସ୍କୃତି କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ । ପରମ୍ପରା ହେଉଛି ଏକ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟର କ୍ଷେତ୍ର । ଏହା ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ସୂତ୍ରରେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏନାହିଁ । କଠିନ ଶ୍ରମ ମାଧ୍ୟମରେ ଏହା ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ । ପରମ୍ପରା ଅନ୍ତରାଳରେ ଥାଏ ଐତିହାସିକ ବିଚାରବୋଧ ଯାହାକୁ ବାଦ୍ ଦେବା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ । ଏହି ଐତିହାସିକ ବିଚାରବୋଧ, ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦିଏ ଏକ ଉପଲବ୍ଧି ଯାହା ଅତୀତର ଇତିବୃତ୍ତ ହେବା ଅପେକ୍ଷା ଏହାର ସାଂପ୍ରତିକତାକୁ ସୂଚେଇଥାଏ । ଫଳରେ ବ୍ୟକ୍ତି ତାର ସମକାଳର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଅପେକ୍ଷା ସର୍ବକାଳୀନ ଅନୁଭୂତିକୁ ଆଧାର କରି କାଳଜୟୀ ରୂପ ପରିଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ଅଳୀକ ଓ ମହାକାଳର ସମନ୍ୱୟରେ ପରମ୍ପରାର ପ୍ରବକ୍ତା ହୁଏ ବ୍ୟକ୍ତି ।

ପରମ୍ପରା ଓ ଆଧୁନିକତାର ଆଲୋଚନା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମାଟି, ମଣିଷ ଓ ସମୟର- ତ୍ରିବିଧ ଧାରାର ସମନ୍ୱୟକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ

ଯୋଗାଯୋଗ :
ଡକ୍ଟର ମନୋରଞ୍ଜନ ବିଷୋୟୀ, ସ୍ନାତକୋତ୍ତର ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ
ଖଲ୍ଲିକୋଟ ଏକକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ବ୍ରହ୍ମପୁର, ଗଂଜାମ
Email: bisoyee.manoranjan@gmail.com
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0006-5926-7617

This is an open access journal, and articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial Share Alike 4.0 License, which allows others to remix, tweak, and build upon the work non commercially, as long as appropriate credit is given and the new creations are licensed under the identical terms.

For reprints contact: *pracheepatrika@rediffmail.com*

ପ୍ରାପ୍ତି	ସମୀକ୍ଷିତ	ଗୃହୀତ	ପ୍ରକାଶିତ
୩.୧୦.୨୦୨୪	୧୦.୧୧.୨୦୨୪	୨୫.୧୨.୨୦୨୪	୧.୦୨.୨୦୨୫

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ କିପରି ଉଦ୍ଧୃତ କରିବେ : ବିଷୋୟୀ, ମନୋରଞ୍ଜନ;୨୦୨୫। ପରମ୍ପରା ଓ ଆଧୁନିକତା: ଏକ ଦୃଷ୍ଟିପାତ। ବାସ୍ତବତାର ପରିପ୍ରକାଶ ପ୍ରାଚୀ। ଭାଗ :୧୦, ସଂଖ୍ୟା : ଟ, ପୃଷ୍ଠା :୪୫-୫୦।

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଅନ୍‌ଲାଇନରେ ପଢିବାପାଇଁ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତୁ

Quick Response Code:

Available online at : https://pracheenews.com/

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.14915047
Article No - BPP00267

କରାଯାଇପାରେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ମାଟିର ମୋହରେ ସମୟର ଆହ୍ୱାନରେ ଆକୁଳିତ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ସମୟର ଆହ୍ୱାନରେ ସଭ୍ୟତାର ପଥ ପ୍ରଶସ୍ତ ହୁଏ । ଅବରୁଦ୍ଧ ପରିସରକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ବ୍ୟକ୍ତି ମୁକ୍ତିପଥର ଅଭିଯାତ୍ରୀ ସାଜେ । କିନ୍ତୁ ଅତୀତ ପ୍ରତି ପ୍ରତିକୂଳ ନୁହେଁ ବରଂ ଅତୀତର ସମ୍ମୋହନ ଆକର୍ଷଣ ପ୍ରଗତିର ପଥକୁ କରେ ପ୍ରସାରିତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତି ସ୍ମୃତି, ସଂକେତ, ଇତିହାସ, ପୁରାଣ, କଥା, ଉପକଥା, ଅତିକଥା ଭିତରେ ପରିପୁଷ୍ଟ ହୋଇଛି । ଯୁଗଯୁଗ ଧରି ଗଢ଼ିଆସୁଥିବା ଏହି ପ୍ରାଣଶକ୍ତିର ଉତ୍ସକୁ ଅଭିନବ ଭାବରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟାୟିତ କରି ନୂତନ ହୁଏ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ । ପରମ୍ପରାର ଜୀବିତାଂଶକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନୂତନ ଭାବରେ ପ୍ରାଣପ୍ରବାହକୁ ଦର୍ଶାଇବା ହେଉଛି ଆଧୁନିକତାର ଯଥାର୍ଥ ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

ବାସ୍ତବିକ ପରମ୍ପରା ଆଗାମୀକୁ ଅନୁପ୍ରେରିତ କରିଥାଏ । ପରମ୍ପରାର ପୁଞ୍ଜିକୁ ସଂସ୍କୃତି ଧାରଣ କରିଥାଏ । 'ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ' ତେଣୁ ସଂସ୍କୃତି ଶବ୍ଦର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି କହେ- ସମ୍+କୃ+ତି: ସଭ୍ୟତା, ଶିକ୍ଷା, ଭଦ୍ରତା ଓ ସାମାଜିକତା ଆଦିରେ ଧାରାବାହିକ ଅନୁଧ୍ୟାନ, ଅନୁଶୀଳନ ଓ ଅନୁଗମନ । ମାନବୀୟ ଆଚରଣ ଓ ଉଚ୍ଚାରଣ ଆଧାରରେ ଗଢ଼ିଉଠେ ପରମ୍ପରା ଓ ପରମ୍ପରାର ସଜ୍ଜିକରଣରେ ସଂସ୍କୃତି ଜନ୍ମନିଏ । ତେଣୁ କୁହାଯାଏ- "ସଂସ୍କୃତି ହେଉଛି ଏକ ପ୍ରେରଣା- ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସାମୂହିକ ଆତ୍ମ ଆବିଷ୍କାରର ପ୍ରେରଣା । ସଂସ୍କୃତି ହେଉଛି ଏକ ଗୁଣାତ୍ମକ ଆସ୍ପୃହା ××× ସଂସ୍କୃତି ଏକ ଅନ୍ୱେଷଣ, ଏକ ସତତ ଉଦ୍ୟମ, ସତତ ଆହ୍ୱାନ ଗୁଡ଼ିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ସେଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖିନ ହେବାର ଏକ ଉଦ୍ୟମ ।"[୧] ମାନବ ସଭ୍ୟତାର ଶୈଶବ କାଳୀନ ଅନୁଭୂତିଠାରୁ ସାମାଜିକ ବିକାଶଧାରାର ଇତିବୃତ୍ତକୁ ଆଧାର କରି ପାରମ୍ପରିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀର ସୁସଜ୍ଜିତ ବିନ୍ୟାସରେ ବିକାଶ ଲାଭ କରିଛି ସଂସ୍କୃତି ।

ଏ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ କହିରଖେ ମହାଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ବିବିଧତା ମଧ୍ୟରେ ଏକତ୍ୱର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀକୁ ନେଇ ବିଶ୍ୱକୁ ଦେଇଛି ଅଭିନବ ପରିଚିତି । ବହୁ ଚିନ୍ତା, ବହୁ ବିଶ୍ୱାସ ଏବଂ ବହୁ ଆଚରଣର ସମନ୍ୱୟ ଭିତରେ, ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ମହାନତାକୁ ଅନୁଭବ କରିହୁଏ । ନୈତିକ ସଂହତି ଓ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ପ୍ରତି ଆନୁଗତ୍ୟ; ଭାରତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନସରେ ସାମାଜିକ ଆବଶ୍ୟକତା ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆକାଂକ୍ଷା ଭିତରେ ସମନ୍ୱୟ ରକ୍ଷା କରିଥାଏ । ଇତିହାସକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ, ଭାରତୀୟ ଜୀବନଧାରା ପ୍ରାଣସତ୍ତାର ବିକାଶ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ମାନବକୁ ମାଧବରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଅନ୍ଧାରରୁ ଆଲୋକ ଦିଗକୁ ଯାତ୍ରାଥାଏ ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ତେଣୁ ସଂଭ୍ରାନ୍ତ ବଣିକ କିମ୍ବା ପ୍ରତାପୀ ରାଜା ମହାରାଜା ଅପେକ୍ଷା ଏଇ ସଂସ୍କୃତିର ମୂଳ ଆଧାର ମୁନି ଋଷିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥିବା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିହୁଏ ।

ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ଆଧାର ହେଉଛି ଆଲୋକର ସନ୍ଧାନ । ଏହା ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ପ୍ରଚାର କରେନାହିଁ । ଭାରତୀୟତା ହେଉଛି ଏହାର ମୂଳମନ୍ତ୍ର । ଜୀବନକୁ ଶୃଙ୍ଖଳିତ କରି ଏକ ମହତ୍ତର ପଥରେ ଅବସ୍ଥାପିତ କରିବା ଏଠାରେ ବେଶ୍ ଲକ୍ଷଣୀୟ । ଏଣୁ ଭାରତୀୟ ଦର୍ଶନରେ ବେଦର ଆଧିପତ୍ୟକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ନାସ୍ତିକ ଧାରାରେ ଚାର୍ବାକ, ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନ ଦର୍ଶନ ଯେଭଳି ଜନାଦୃତ, ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ଆସ୍ତିକ ଧାରାରେ ସାଂଖ୍ୟ, ନ୍ୟାୟ, ବୈଶେଷିକ, ଯୋଗ ସେହିପରି ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଲାଭ କରିଥାଏ । ବିଶ୍ୱକଲ୍ୟାଣ ହେଉଛି ଏହାର ମୂଳମନ୍ତ୍ର । 'ସର୍ବଜନହିତାୟ, ସର୍ବଜନ ସୁଖାୟ' ସତ୍ୟରେ ଏ ସଂସ୍କୃତି ବିଶ୍ୱାସ ରଖେ । ବେଦର 'ଅଗ୍ନିମିଳେ ପୁରୋହିଂତ' ବାଣୀ ଆଦିମ କାଳରୁ ଏଯାବତ୍ ଭାରତୀୟ ପରମ୍ପରାରେ ଅନୁସୃତ ହୋଇଆସିଛି ।

ଏହିଧାରାରେ ମହାଭାରତୀୟତାର ଅଭିନ୍ନ ଅଂଶ ଭାବରେ ଉତ୍କଳୀୟ ସାଂସ୍କୃତିକ ଚେତନାକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରାଯାଇପାରେ । କପିଳ ସଂହିତା କହେ- ''ବର୍ଷଣାମ୍ ଭାରତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦେଶନାଂମୁତ୍କଳଶ୍ରୁତ୍ୟା/ ଉତ୍କଳସ୍ୟ ସମୋଦେଶ, ଦେଶୋ ନାସ୍ତି ମହୀତଳେ ।'' ବାସ୍ତବିକ କହିବାକୁ ଗଲେ ମହାଭାରତୀୟ ମୌଳିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀକୁ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖି ଉତ୍କଳୀୟ ସଂସ୍କୃତି ଆପଣାର ମହନୀୟତାରେ ଦୀପ୍ତିମାନ୍ । ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ, ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନ ସଂସ୍କୃତି ମୁଖ୍ୟତଃ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ । ଓଡ଼ିଶାର ଆଦିମ ଅଧିବାସୀମାନେ ଥିଲେ ଶବର । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲେ ଦ୍ରାବିଡ଼ । ଓଡ଼ିଶାର ଉତ୍ତର ଦିଗରୁ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ପ୍ରଥମେ ସମତଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରିଥିଲେ । ବହୁ ଆଦିମ ଅଧିବାସୀ ଜଙ୍ଗଲକୁ ସେମାନଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ ଭାବେ ବାଛିନେଇଥିଲେ ଏବଂ ଅନେକ ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର କରି ସେମାନଙ୍କ ସେବାକାରୀ ଭାବରେ ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କରିଥିଲେ । ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଶା ଥିଲା ଜୈନ ଏବଂ ବୁଦ୍ଧଧର୍ମ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଏଠାରେ ଶୈବ, ଶାକ୍ତ ଓ ଗାଣପତ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାର ରାଷ୍ଟ୍ରଦେବତା ଭାବରେ ଶବର ପୂଜିତ ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରିଥିଲେ । ସୌଭାଗ୍ୟର କଥା ଓଡ଼ିଶାର ଅବସ୍ଥିତି ହେଉଛି ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ । କେବଳ ଭୌଗଳିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନୁହେଁ; ଭାଷା, ସଂସ୍କୃତି ଓ ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହା ହେଉଛି ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସେତୁ ।

ଓଡ଼ିଶାର ସଂସ୍କୃତିକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କଲାବେଳେ ମହାଭାରତୀୟ ପରମ୍ପରାର ଏକ ଅଂଶ ଭାବରେ ଏହାକୁ ଆଲୋଚନା କରାଯିବା ବିଧେୟ । ପ୍ରଥମତଃ ଏ ଜାତିର ଇତିହାସକୁ ଖୋଜିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଅନେକ ଆଲୋଚକ ପ୍ରାଚୀନ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାରେ ଲବ୍ଧ 'ଓଡ୍ର' ଅର୍ଥାତ୍ 'ପଳାୟନ କରୁଥିବା ଏକ ଯୂଥ' ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ସତ୍ତା ଖୋଜିଲାବେଳେ; ଅନ୍ୟ କେତେକ ତାମିଲ ଭାଷାରେ ଚାଷ କରୁଥିବା ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ 'ଉଡୁ' ଓ ଚାଷ କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ 'ଓକ୍‌କଳ' ଏବଂ ସେହିଧାରାରେ 'କନ୍ନଡ଼'ର ଚଷା ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ 'ଓଡ଼ିସ' ଶବ୍ଦ ଭିତରୁ ଓଡ଼ିଆ ଉତ୍କଳକୁ ଖୋଜିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ବାସ୍ତବିକ କହିବାକୁ ଗଲେ ଓଡ଼ିଶା କ୍ଷୁଦ୍ରକ୍ଷୁଦ୍ର ଆଞ୍ଚଳିକ ଶାସକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ହେଉଥିଲା । ମୁଖ୍ୟତଃ ଆଦିବାସୀ ମୁଖ୍ୟମାନେ ଥିଲେ ଏହାର ଶାସକ । ପ୍ରଶାସନିକ କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁର ଅଭାବରେ ଜନତା ଘୋର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ସହ ନାନା ଶାସକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ ହେଉଥିଲେ । ତେଣୁ ଏକ ସମୃଦ୍ଧ ଜନପଦ ଓ ସଂସ୍କୃତି ସଂପନ୍ନ ଜନଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରୁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ, ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରାକୁ ଖୋଜିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏପରିକି ସାନ୍ଧ୍ୟ ଭାଷା 'ଚର୍ଯ୍ୟାପଦ' କେବଳ ଓଡ଼ିଆ ସାଧକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବା ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଇନପାରେ । ପୁଣି ସାରଳା ଦାସ 'ମହାଭାରତ' କିମ୍ବା 'ଚଣ୍ଡିପୁରାଣ' ସୃଷ୍ଟି କଲାବେଳେ ଆପେ ଆପେ ଶବ୍ଦ ପୁଞ୍ଜି ଗଢ଼ିନଥିଲେ । ରାଜ ଅନୁକମ୍ପା କିମ୍ବା ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ସୌଭାଗ୍ୟ ପାଇନଥିବା ଲୋକମୁଖର ଭାଷାକୁ କେବଳ ଆଦରି ନେଇଥିଲେ । ରାଜା ଓ ପଣ୍ଡିତମାନେ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଆପଣାକୁ ଉଚ୍ଚରେ ରଖିବା ପାଇଁ ସଂସ୍କୃତକୁ ମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଏହା କେବଳ ଓଡ଼ିଆ ନୁହେଁ ଭାରତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଞ୍ଚଳର ଭାଷାକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲାବେଳେ ଜାଣିହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ ଜନପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା ସବୁ ଉପେକ୍ଷା ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ବଞ୍ଚିରହିଥିଲା ଏବଂ ତାହାହିଁ ଦେଇଥିଲା ବଞ୍ଚିବାର ସରଳତମ ସୂତ୍ର । ଏହିଧାରାରେ ଲୋକସାହିତ୍ୟର ମହତ୍ତ୍ୱକୁ ମଧ୍ୟ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରାଯାଇପାରେ । ଲୋକଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଭିତରେ ଜାତିର ପ୍ରାଣସ୍ପନ୍ଦନ ଥିଲା ଅଧିକ ଜୀବନ୍ତ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଏହା ଓଷା ବ୍ରତ, ଯାତ୍ରା ମାଧ୍ୟମରେ ଲୋକଭାଷା, ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରାର ଧାରାଟିକୁ ଅଧିକ ପ୍ରସାରିତ କରିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଗଭୀର ଭାବରେ ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ ଏହି ପରମ୍ପରା ଅନ୍ତରାଳରେ ଥିବା ଆଭିମୁଖ୍ୟଟି ଅଧିକ ଜାଣି ହୁଏ । ଏସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ ସାରଳା ଦାସ ଯେପରି ଭାବରେ ଏକ ନୀରବ ପ୍ରତିବାଦ ମାଧ୍ୟମରେ ସଂସ୍କୃତ ସମସ୍ପର୍ଦ୍ଧି ଏକ ଦେଶଜ ପରମ୍ପରା ସୃଷ୍ଟି କଲେ, ତାହା ଦେଶଜ ଭାଷାରେ ଏକ ନୂଆ ପରମ୍ପରା ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ସାରଳା ପରବର୍ତ୍ତୀ ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ପ୍ରାନ୍ତୀୟ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକ ଅପୂର୍ବ ସାମର୍ଥ୍ୟ ନେଇ ସମାଜରେ ଭିନ୍ନ ଏକ ପରମ୍ପରା ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ପ୍ରୟାସ ଆରମ୍ଭ କରିସାରିଥିଲା । ବଳରାମ ଦାସଙ୍କ 'ଜଗମୋହନ ରାମାୟଣ', ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦଙ୍କ 'ହରିବଂଶ', ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ 'ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭାଗବତ' ଏହାର ଏକ ଏକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉଦାହରଣ । ପିଣ୍ଡ ଭିତରେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ପରିକଳ୍ପନା କରି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଉପରେ ସମତାର ସମାଜ ଗଠନରେ ଏମାନେ ଥିଲେ ବ୍ରତୀ । ଜାତିଭେଦ, ଉଚ୍ଚନୀଚକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ଏକ ଅଭିନବ ଉପାୟରେ ମାନବର ଜୟଗାନ ଏମାନେ କରିଥିଲେ । ବିଷ୍ଣୁ ଉପାସନାର ଧାରାକୁ ଗୌଣ କରି ଗଣଦେବତା କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମୁଖ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ - ''ନାହିଁ ମୋହର ବିପ୍ରବର୍ଣ୍ଣେ ଆଶା, କ୍ଷତ୍ରିୟ ବୈଶ୍ୟରେ ନାହିଁ ଭରସା । ସାନ ହେଲେ ମନ ସରୁଆ ହୋଇ, ତହୁଁ ଅଚ୍ୟୁତ ଯେ ଶୂଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ହିଁ ।'' ଏବଂ- "ଶୂଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣରେ ସେବାପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ, ଅହଙ୍କାର ନାହିଁ ଶୂଦ୍ରର ଦେହେ । ସେବା ଭକ୍ତିରେ ଗୋଲୋକ ମିଳଇ, ଯେଉଁ ପାଦେ ଚତୁର୍ବର୍ଗ ଯେ ଥାଇ ।'' ବଳରାମ ଦାସଙ୍କ 'ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁରାଣ', 'ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ବଚନିକା' ଓଡ଼ିଆ ପରମ୍ପରାରେ ଜୀବନାନୁସନ୍ଧାନର ଧାରାକୁ କରିଥିଲା ପ୍ରସାରିତ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ରୀତିଯୁଗୀୟ ସ୍ରଷ୍ଟା ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଯୁଗର ସମାଜ ସଂପୃକ୍ତି ମନୋଭାବକୁ ଅତି ଚତୁରତାର ସହ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତ ସମସ୍ପର୍ଦ୍ଧୀ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ମହତ୍ତ୍ୱ ବଖାଣିବାକୁ ଯାଇ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଘୋଷଣା କରିଛନ୍ତି- ''ଘେନ ନୈଷଧ ପରାୟେ, ଉପଇନ୍ଦ୍ରକହେ/ ବୁଦ୍ଧେ ପ୍ରମାଦ କରାଏ ।'' ତେଲି ଭାଗବତରୁ ନୈଷଧ ସମସ୍ପର୍ଦ୍ଧୀ କାବ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିର ଏ ଆସ୍ପର୍ଦ୍ଧାକୁ ଉପେକ୍ଷା କରିହୁଏନାହିଁ । ଦୀର୍ଘକାଳ ଧରି ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାର ଅବହେଳା ଏବଂ ପ୍ରାକୃତ ସ୍ରଷ୍ଟାର ଦୁର୍ବଳ ମାନସିକତାକୁ ପରାହତ କରି ସଂସ୍କୃତ ସମସ୍ପର୍ଦ୍ଧୀ କାବ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିର ଏକ ଅନୁପମ ଧାରାଟିଏ ଏ ସମୟରେ ସୃଷ୍ଟିଲାଭ କରିଛି । ବସ୍ତୁତଃ କୁହାଯାଇପାରେ ଏହାର ଶୀର୍ଷବିନ୍ଦୁରେ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ବନମାଳୀ ଓ ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ଅଧିକ କୁଶଳତାର ସହ ପରମ୍ପରାକୁ ଆଗେଇ ନେଇଛନ୍ତି ।

୧୮୦୩ ମସିହାରେ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଆଧିପତ୍ୟ ଓଡ଼ିଶା ଉପରେ ବିସ୍ତାରଲାଭ କରିଥିଲା । ଓଡ଼ିଶା ଅଧିକାର ପରେ ନୂତନ ଶିକ୍ଷା ନୀତି ପ୍ରଣୟନ, ମୁଦ୍ରଣ ଶିଳ୍ପର ବିକାଶ, ପତ୍ରପତ୍ରିକାର ପ୍ରକାଶନ, ଡାକ ଓ ରେଳ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓଡ଼ିଶାକୁ ଅଭ୍ୟୁଦୟ ପଥରେ ଅବସ୍ଥାପିତ କରିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ଦ୍ୱୈତଶାସନ ନୀତି, ଅର୍ଥନୈତିକ ଶୋଷଣ, ନୂତନ ଜମିଜମା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ତଥା ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ପ୍ରଚାର ସମାଜରେ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା ଘୋର ଜନ ଅସନ୍ତୋଷ । ୧୮୬୬ ମସିହା ପ୍ରଳୟଙ୍କରୀ 'ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ' ସମୟରେ ଶାସକ ଗୋଷ୍ଠୀର ଅନୁଦାର ମନୋବୃତ୍ତି ଏ ଜାତିକୁ ପୁନଃ ସଂଗଠିତ ହେବା ଦିଗରେ ଅନୁପ୍ରେରିତ

କରିଥିଲା । ଦୈବୀ ଅପେକ୍ଷା ମାନବକୃତ ଅବହେଳା ଫଳରେ ଓଡ଼ିଶାର ଜନଜୀବନ କ୍ରମେ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲା । ପରିଣତି ସ୍ୱରୂପ ଓଡ଼ିଶାର ଜାତୀୟ ଜୀବନରେ ସଂଗଠିତ ଭାବରେ ବିଦ୍ରୋହ କରିବା ମନୋବୃତ୍ତି କ୍ରମେ ଉଗ୍ରରୂପ ଧାରଣ କରିଥିଲା । ଏହାର ରୂପଚିତ୍ରକୁ ଇତିହାସରୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରାଯାଇପାରେ । ଓଡ଼ିଶା ଇତିହାସରେ 'ସିପାହୀ ବିଦ୍ରୋହ'ର ଚାଳିଶ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ 'ପାଇକ ବିଦ୍ରୋହ' ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ବ୍ରିଟିଶ ମାନଙ୍କ ଶୋଷଣ ନୀତି ଓ ଅସାଧୁ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାରରେ ଓଡ଼ିଶା ତଳିତଳାନ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଏପରିକି ନୂତନ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସଂପର୍କରେ ଅନଭିଜ୍ଞ ଓଡ଼ିଶାର ଜମିଦାର ଶ୍ରେଣୀ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ଆଇନ ବଳରେ ହରାଇଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠା । କଲିକତାର ଫୋର୍ଟ ଉଇଲିୟମ୍ ଦୁର୍ଗଠାରେ ସ୍ୱଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟରେ ନିଲାମ ହୋଇଥିଲା ଓଡ଼ିଶାର ଜମିଦାରୀ । ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀ ଜମିଦାରୀ ହାସଲ କରି ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ନିର୍ମମ ଭାବରେ ଶୋଷଣ କରିବା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ।

ଇଂରେଜମାନଙ୍କ କୂଟନୀତି ଓ ହୀନ ଚକ୍ରାନ୍ତ ବିରୁଦ୍ଧରେ ୧୮୦୫ ମସିହାରେ ବିପ୍ଳବୀ ଜୟୀ ରାଜଗୁରୁ, ୧୮୧୭ ମସିହାରେ ବକ୍ସି ଜଗବନ୍ଧୁ ବିଦ୍ୟାଧର 'ଖୋର୍ଦ୍ଧା ପାଇକ ବିଦ୍ରୋହ' ନିମନ୍ତେ କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲେ । ବିପ୍ଳବର ବହ୍ନି କ୍ରମେ ବାଣପୁରର ବିପ୍ଳବୀ ନେତା କୃତିବାସ ପାଟଶାଣୀ, ଘୁମୁସରର ଚକ୍ରା ବିଶୋଇ ଓ ଦୋହରା ବିଶୋଇ ଏବଂ ସମ୍ବଲପୁରର ବୀର ସୁରେନ୍ଦ୍ର ସାଏଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ରଣକୌଶଳ ତଥା ଅସ୍ତ୍ରଶକ୍ତିରେ ଇଂରେଜମାନେ ଥିଲେ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ । ଫଳତଃ ଅଚିରେ ଏ ବିଦ୍ରୋହ ପ୍ରଶମିତ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ୧୮୬୬ ମସିହାରେ 'ନ'ଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ' ଓଡ଼ିଆ ଜନଜୀବନ ନିମନ୍ତେ ଥିଲା ଦାରୁଣ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ । ଶାସକ ଗୋଷ୍ଠୀର ଅପାରଗତା କାରଣରୁ ଏକ ବିଶାଳ ଜାତି ଚରମ ଦୁଃଖ, ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭୋଗ କରିଥିଲା ।

ସମୟାନୁକ୍ରମେ ଊନବିଂଶ ଶତକର ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଶାର ଅଙ୍ଗଚ୍ଛେଦ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଲୋପ ଦିଗରେ ସୁଚିନ୍ତିତ ଉଦ୍ୟମ କରାଯାଇଥିବା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିହୁଏ । ୧୮୬୮ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ କଟକ ଡିବେଟିଂ କ୍ଲବ୍‌ରେ ଏକ ଅଭିଭାଷଣ ପ୍ରଦାନ କରି ଐତିହାସିକ ତଥା ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ ରାଜେନ୍ଦ୍ରଲାଲ୍ ମିତ୍ର କହିଥିଲେ ଯେ- "ଉତ୍କଳର ଯଥାର୍ଥ ହିତାକାଂକ୍ଷୀ ଯେ ହେବ, ସେ ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉଠାଇ ଦେଇ ବଙ୍ଗ ଭାଷା ପ୍ରଚଳନ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ । କାରଣ, ମାତ୍ର କୋଡ଼ିଏ ଲକ୍ଷ ବାସ କରୁଥିବା ଏକ ରାଜ୍ୟରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷା ରହିଲେ ଉକ୍ତ ଭାଷା – ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନତି ହେବା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ ।"[୨] ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବିଲୋପ ଦିଗରେ ଭିନ୍ନ ଭାଷାଭାଷୀଙ୍କ ଚକ୍ରାନ୍ତ ଜାତୀୟ ଜୀବନରେ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା ଘୋର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା । ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ପରିବର୍ତ୍ତେ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ପ୍ରଚଳନ ନିମନ୍ତେ ବଙ୍ଗବାସୀଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଉଦ୍ୟମ ତଥା ବାଲେଶ୍ୱର ଭର୍ଣ୍ଣାକୁଲାର ସ୍କୁଲର କାନ୍ତିଚନ୍ଦ୍ର ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ 'ଓଡ଼ିଆ ଏକ୍‌ଟା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷା ନୟ' ଆନ୍ଦୋଳନ ଏ ଜାତିକୁ ଆତ୍ମଜାଗୃତି ଦିଗରେ ପ୍ରରୋଚିତ କରିଥିଲା । ଶିକ୍ଷିତ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ସାମୂହିକ ଉଦ୍ୟମ ଫଳରେ କେବଳ ଏ ଭାଷା ସ୍ୱୀକୃତି ଲାଭ କରିନଥିଲା; ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଆତ୍ମଜାଗୃତି ନିମନ୍ତେ ଏହା ଏକ ଉନ୍ନତ କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲା ।

ବସ୍ତୁତଃ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ରୁଚିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିଥିଲା । ଶିକ୍ଷାୟତନରେ ମାତୃଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଓ ବିବିଧ ପ୍ରକାରର ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଅଧ୍ୟୟନ ଦ୍ୱାରା ସେ ସମୟରେ ଏକ ଶିକ୍ଷିତ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ସମାଜର ସୃଷ୍ଟି ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିଲା । ଏଇ ଶିକ୍ଷିତ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ସମାଜ ସେ ସମୟରେ ସାମାଜିକ ପୁର୍ନଗଠନର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ । ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନବ୍ୟ ଶିକ୍ଷିତ ଗୋଷ୍ଠୀ ନୂତନତାର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଥିଲେ । ଲୋକମାନଙ୍କ ଚିତ୍ତରେ ଏକ ଅଭିନବ ରୁଚିବୋଧ ଓ ଜୀବନପ୍ରତି ଏକ ନୂତନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ବିକାଶଲାଭ କରିଥିଲା । ଏଇ ନୂତନ ରୁଚିବୋଧ ଓ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚେତନା ସହ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଚେତନାର ସମନ୍ୱୟ ସଂସ୍ଥାପିତ କରି ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ନିମନ୍ତେ କ୍ଷେତ୍ରପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲା । ଭାରତୀୟ ସର୍ଜନାଧାରାରେ ଉଭୟ ଆତ୍ମିକ ଓ ଆଙ୍ଗିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପଥରେ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା । ସଙ୍ଗୀତ, ଛାନ୍ଦ, ଆବୃତ୍ତି ଧର୍ମିତାକୁ ନେଇ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରିଥିବା ପଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ବଦଳରେ କ୍ରମେ ଗଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ଧାରା ଭାବରେ ଉଭା ହୋଇଥିଲା । ମୁଖ୍ୟତଃ କହିବାକୁ ଗଲେ ଗଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶ ହେଉଛି ଆଧୁନିକତାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ।

ପ୍ରସଙ୍ଗକ୍ରମେ ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇପାରେ ଯେ, ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚେତନାରେ ଆଧୁନିକତାର ସ୍ୱର ଏକ ବସ୍ତୁବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ବିକାଶ, ସାମାଜିକ ସଂପର୍କର ଶିଥିଳତା, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବିଶ୍ୱାହୀନତାର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଓ ପାରମ୍ପରିକ ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟାର ବିଚ୍ୟୁତି ମଧ୍ୟରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରାଚ୍ୟ ଜୀବନରେ କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକତା ଓ ସେହି ଦାୟରେ ନୂତନତାର ସ୍ପର୍ଶ ଥିଲା ଭିନ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ଅନୁଭୂତି । ଏଠାରେ ଅବଶ୍ୟ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ଆଗମନ ଓ ସେହିଧାରରେ ଜାତୀୟ ଜୀବନରେ ଘଟିଯାଇଥିବା ବିଭିନ୍ନ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଧୁନିକତାର ସୂତ୍ରପାତ କରିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାହା ପରମ୍ପରାର ଅସ୍ୱୀକୃତ ନୁହେଁ ବରଂ ପରମ୍ପରାର ନବୀକରଣ ଯାହା ନବ ଅନ୍ୱେଷଣ ଦିଗରେ ଥିଲା ଯତ୍ନଶୀଳ ।

ବସ୍ତୁତଃ ଏତିକି କହିଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ପରମ୍ପରାର ପୃଥିବୀରେ ବଞ୍ଚିଥିବା ମଣିଷ ଆଜିର ମଣିଷଠାରୁ ବହୁ ଭାବରେ ଭିନ୍ନ । ଅତୀତର ମଣିଷ ଥିଲା ଏକ ସରଳ ଉପତ୍ୟକାର ଅଧିବାସୀ । ସାମୂହିକତା ସୂତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ ଏହି ମଣିଷ ପାଇଁ ସୌଭାଗ୍ୟ ଥିଲା ସାମୂହିକ । କୃଷିଭିତ୍ତିକ ସଭ୍ୟତାରେ ବିଶ୍ୱାସୀ ପ୍ରାଚୀନ ମଣିଷ ପାଇଁ ଜୀବନ ଥିଲା ବିକାଶର ଏକ ସୋପାନ । ପ୍ରାରବ୍ଧ କର୍ମରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବା ମଣିଷ ଜନ୍ମମୃତ୍ୟୁର ସୀମିତ ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ ଜୀବନକୁ ଅବସ୍ଥାପିତ କରିନଥିଲା । ପ୍ରାଚୀନ ମଣିଷ ପାଇଁ ମୃତ୍ୟୁ ଥିଲା ଏକ ନୂତନ ଜୀବନର ପ୍ରସ୍ତୁତିକ୍ଷେତ୍ର । ଆଧୁନିକ ମଣିଷ କିନ୍ତୁ ଏହି ଚେତନାଠାରୁ ବହୁଭାବରେ ଭିନ୍ନ । ସମୟର ଧାରାରେ ଆଜି ପୃଥିବୀ ବହୁଭାବରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ । ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର ଜ୍ଞାନ ବଳରେ ବହୁ ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ କରିବା ସହିତ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବାର ଶକ୍ତି ସଂଗ୍ରହ କରିପାରିଛି । ପରମ୍ପରାର ରୂପଚିତ୍ର ବଦଳିଛି ଏବଂ ବଦଳିଛି ମଧ୍ୟ ଜୀବନକୁ ବୁଝିବାର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ । ଦିନେ ଦେବଶିଶୁ ଭାବେ ସୃଷ୍ଟିର ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ୱ ଦାବି କରୁଥିବା ମଣିଷ ଡ଼ାରଉଇନ୍‌ଙ୍କ 'ବିବର୍ତ୍ତନବାଦ' ତତ୍ତ୍ୱବଳରେ ମର୍କଟର ବଂଶଧରରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଛି । ମାର୍କସଙ୍କ 'ସମାଜବାଦ', ଫ୍ରଏଡଙ୍କ 'ଯୌନତତ୍ତ୍ୱ', ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍‌ଙ୍କ 'ଆଣବିକ ତତ୍ତ୍ୱ'; ଯୁଗ ଓ ଜାତିର ଚେତନାରେ ତୋଳିଛି ଅଭୂତପୂର୍ବ ପରିବର୍ତ୍ତନ । ନବ୍ୟ ଐତିହାସିକ ଅତୀତକୁ ଏକ ନୂଆ ଆଖି ନେଇ ଦେଖିବାର ଖୋରାକ୍ ଯୋଗାଇଛି । ଏକଦା ଚିହ୍ନା ଅଚିହ୍ନା ଉପତ୍ୟକାର ସମାହାର ଭାବରେ ପରିକଳ୍ପିତ ବିଶ୍ୱ ଆଜି କ୍ରମଶଃ ସଂକୁଚିତ ହୋଇପଡ଼ିଛି । ପୃଥିବୀର କୋଣଅନୁକୋଣରେ ଘଟିଯାଉଥିବା ଘଟଣା ପ୍ରଯୁକ୍ତିବିଦ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ମୁହୂର୍ତ୍ତକରେ ଆମ ବିଚାରଧାରାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଛି । ମୁକ୍ତ ଅର୍ଥନୀତି ଏବଂ ଜଗତୀକରଣର ରାହୁଗ୍ରାସରେ ଆଜିର ଜୀବନ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ କବଳିତ । ଗତାନୁଗତିକ ଧାରାରେ ଗଢ଼ିଆସୁଥିବା ମହାଭାରତୀୟ ପରମ୍ପରା ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ଆଗମନ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦିଗରେ ପାଦ ଥାପିଛି । ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ଭାରତ ଅଧିକାର ରାଜନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କେବଳ ଗୁରୁତ୍ୱ ନୁହେଁ, ଏହା ପାରମ୍ପରିକ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ସାମାଜିକ, ଅର୍ଥନୈତିକ, ନୈତିକ ଆଦି ସ୍ତରରେ ଆଣିଛି ଅପୂର୍ବ ପରିବର୍ତ୍ତନ ।

ପରମ୍ପରା ଓ ଆଧୁନିକତା ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ ସ୍ୱତଃ ଆଲୋଚକ ସ୍ତବ୍ଧ ଚକିତ ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରାଚ୍ୟ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦର୍ଶନରେ ଆଧୁନିକତା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଆଧାର କରି ଗଢ଼ି ଉଠିଛି । କହିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଲା ସଭ୍ୟତାର ଆଦ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟରୁ 'ଅନ୍ୱେଷଣ'ର ଧାରାରେ ପ୍ରାଚ୍ୟମାନବ ଗଢ଼ିଛି ପରମ୍ପରା । ଏହା ଆଧିଭୌତିକତାରୁ ବାସ୍ତବ ସ୍ତରକୁ ଆସିଲା ବେଳକୁ ମନୁଷ୍ୟର ଯାତ୍ରାପଥ ଭିନ୍ନ ମନେ ହୋଇଛି । ତେଣୁ ମାଧବ ବନ୍ଦନାରୁ ମାନବ ବନ୍ଦନା ପ୍ରାଚ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିରେ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରେ ଭୌତିକ ବିକାଶର ପରିଣତି ସ୍ୱରୂପ ସାମାଜିକ ବିଚ୍ୟୁତି ହୋଇଛି ଆଧୁନିକ ମାନବର କ୍ଷେତ୍ର । ତେଣୁ ଯୁଗ ଓ ଜାତିର ମାନସିକତାକୁ ଆଧାର କରି ଏହାର ରୂପକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରାଯାଇପାରେ ।

ଏ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ କହିରଖେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ମଣିଷ ନିଜକୁ ଅନ୍ୟଠାରେ ପରିପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ସତତ ବ୍ୟାକୁଳ । ଏହି ବ୍ୟାକୁଳତା ହେଉଛି ତା'ର ରକ୍ତଗତ । ତେଣୁ କୁହାଯାଏ ମାନବର ରୂପାନ୍ତରଣ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଆଧାର କରି ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିଲାଭ କରିଥାଏ । ଶିଳ୍ପୀ ଆପଣାର ସର୍ଜନା କର୍ମରେ ଅପରୂପ କୌଶଳ ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲାଭଳି; କୃଷକ ନିଥର ମୃତ୍ତିକାକୁ ସବୁଜ ଶ୍ୟାମଳିମାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କଲାଭଳି ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ ସ୍ରଷ୍ଟା ତା' ସୃଷ୍ଟି କର୍ମରେ ପୁଞ୍ଜି କରି ଶୈଳୀ ମାଧ୍ୟମରେ ପାଠକମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଥାଏ । ଯଥାର୍ଥରେ ଶବ୍ଦ ସମୂହ ସ୍ରଷ୍ଟାର କଳାନୈପୁଣ୍ୟକୁ ଆଧାର କରି ସୁସ୍ଥ ମାନବିକ ଚେତନାକୁ ଉଦ୍‌ବେଳିତ କରିବା ସହ ଆତ୍ମାକୁ ଦେଇଥାଏ ପରିତୃପ୍ତି । ଏହା ମାନବ ମନର ସୂକ୍ଷ୍ମଚେତନାକୁ ସ୍ପନ୍ଦିତ କରିଥାଏ ।

ବସ୍ତୁତଃ କହିବାକୁ ଗଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯୁଗର ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରକ୍ରିୟା ମଧ୍ୟରେ ସମକାଳୀନ ସମୟ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ସ୍ପର୍ଶକୁ ଅନୁଭବ କରିହୁଏ । ସ୍ରଷ୍ଟାର ସାରସ୍ୱତ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ ଅନ୍ତରାଳରେ ସମାଜ ପାଇଁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ବା ବାର୍ତ୍ତା ସଂଗୁପ୍ତ ଭାବରେ ରହିଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୃଷ୍ଟି ଅବ୍ୟକ୍ତକୁ ବ୍ୟକ୍ତ ଏବଂ ଅପ୍ରକାଶ୍ୟକୁ ପ୍ରକାଶିତ କରିଥାଏ । ସୃଷ୍ଟିଧାରାରେ ଯୁଗୀୟ ରୁଚି ଓ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଥାଏ । ଲକ୍ଷ୍ୟକଲେ ଜଣାଯାଏ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ଖଣ୍ଡଭିତରେ ଯେଉଁ ପ୍ରବୃତ୍ତିଟି ଅଧିକ ମାତ୍ରାରେ ସ୍ରଷ୍ଟାଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବେଳିତ କରିଥାଏ; ତା'ର ଆତ୍ମପ୍ରକାଶକୁ 'ଚେତନା' କୁହାଯାଏ ।

ପରିଶେଷରେ କହିରଖେ 'ଆଧୁନିକ' ଶବ୍ଦଟି ଏକ ଆପେକ୍ଷିକ ଶବ୍ଦ । ପୁରାତନ ବେଷ୍ଟନୀ ଭିତରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରି ଏକ ନୂତନ ବାତାବରଣ ମଧ୍ୟରେ ମୌଳିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀକୁ ଅଭିନବ ଢ଼ଙ୍ଗରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ହେଉଛି 'ଆଧୁନିକତା' । ଏହି ପରିପ୍ରକାଶ ଯୁଗୀୟ ଅଭିରୁଚିକୁ ନୂତନ ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ସମନ୍ୱିତ କରି ରୂପାୟିତ କରିଥାଏ । ପରମ୍ପରାରୁ ଭିନ୍ନ ଅଥଚ ପାରମ୍ପରିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ଅନୁରଣନରେ ଅନୁରଣିତ ହୋଇଥାଏ ଏହି ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି । ତେଣୁ ଐତିହ୍ୟଚ୍ୟୁତ ବା ପରମ୍ପରାଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ଆଧୁନିକତା ନୁହେଁ । ପ୍ରକୃତପକ୍ଷେ କହିବାକୁ ଗଲେ-

"ଆଧୁନିକତା ହେଉଛି ଏକ ଚେତନା । ଆଲୋକ ଦିଗକୁ, ଅନ୍ୱେଷାର ମାର୍ଗକୁ ମାନବର ଜୟଯାତ୍ରାର କାହାଣୀ ହେଉଛି ଆଧୁନିକତାର ପରମ୍ପରା । ପୃଥିବୀର ପ୍ରଥମ ସକାଳରେ, ପ୍ରଥମ ମଣିଷଟିଏ ଆଲୋକକୁ ଦେଖି, ଆକାଶକୁ ଦେଖି, ମାଟି, ଜଳ, ବାୟୁକୁ ଅନୁଭବ କରି ଯେଉଁ ପ୍ରଶ୍ନିଳ ମନରେ ସମାଧାନ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇଛି, ସତ୍ୟ ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛି; ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ହିଁ ଆଧୁନିକ ଦିଗକୁ ଯାତ୍ରାର ପଥ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଛି । ତେଣୁ ଆଧୁନିକତା ଏକ ନବୀନତମ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ନୁହେଁ । ଅତୀତରୁ ମୁକ୍ତି, ଗତାନୁଗତିକାର ନିର୍ମୋକ ପରିତ୍ୟାଗର କଥା ନୁହେଁ । ଆଧୁନିକତା ହେଉଛି ଏକ ପରମ୍ପରା ଯାହା ଆବଦ୍ଧତାରୁ ମୁକ୍ତି ଦିଗକୁ ମାନବର ଯାତ୍ରାପଥକୁ ଚିହ୍ନିତ କରିଥାଏ ।"(୩) ତେଣୁ ଆଧୁନିକତା କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ଖଣ୍ଡର ଦ୍ୟୋତନା ନୁହେଁ । ବସ୍ତୁତଃ ଆଧୁନିକତା ହେଉଛି ଏକ ମାନସିକ ବିପ୍ଳବ । ଅନ୍ୱେଷା ହିଁ ହେଉଛି ଏହି ଆଧୁନିକ ଚେତନାର ମୁଖ୍ୟଆଧାର । ଆଧୁନିକତା ଏକ ସ୍ୱୟଂସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଚେତନା ନୁହେଁ । ବ୍ୟକ୍ତିର ଐତିହ୍ୟ, ପରମ୍ପରା ଆଧାରରେ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଜୀବନଧାରାକୁ ଆବୋରି ନେଇ ଏହା ଗତିଶୀଳ ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ :

୧. ଦାସ, ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ, ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ସାଂସ୍କୃତିକ ବିକାଶଧାରା, ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ ଓ ପ୍ରକାଶନ ସଂସ୍ଥା, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ୧୯୮୧, ପୃ.୩

୨. ମହାନ୍ତି, ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର, ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ, ଆଦ୍ୟପ୍ରୟାଶ, କଟକ ଷ୍ଟୁଡ଼େଣ୍ଟସ୍ ଷ୍ଟୋର, କଟକ, ୨୦୦୭, ୪୮

୩. ପଟ୍ଟନାୟକ ଦେବୀପ୍ରସନ୍ନ, ନୂଆ ମଣିଷର ଛବି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରବନ୍ଧ, ପ୍ରତୀଚି ପ୍ରକାଶନ, ବ୍ରହ୍ମପୁର, ୨୦୦୩, ପୃ.୫

❖ ❖ ❖